

La menopausa, una història

Matias Monfort

Metge ginecòleg

La menopausa, paraula formada a partir de les paraules gregues μην/μηνος (menys/mes) i πausis (cessament o cessació) consisteix en la desaparició de la regla a conseqüència de l'esgotament dels ovaris en la producció d'òvuls, és a dir, absència d'ovulacions. La qual cosa dona lloc a l'atròfia de la mucosa genital de la dona, alteracions musculoesquelètiques i trastorns de la vida afectiva o de relació.

Malgrat haver estat ignorada i fins i tot subestimada durant molt de temps i en diferents èpoques, tant per les mateixes dones com pels professionals de la salut, l'etapa a partir de la menopausa ha estat objecte d'esments històrics, literaris, culturals i socials.

Les primeres referències les trobem en els papirs egipcis, en els quals es diferenciaven les *dones blanques*, sense regla, i les *dones vermelles*, que reglaven. Així, en el papir d'Ebers (dinastia XVIII, any 1400 aC) es fa referència precisa a la menopausa i a sensacions de calor comparables als fogots.

Resulta, com a mínim, curiosa la descripció del *Gènesi* referida a la pèrdua de la *impuresa menstrual* que li ocasionava la pèrdua de capacitat reproductiva a **Sara**, dona d'**Abraham**, vella i postmenopàusica.

Hipòcrates esmenta la menopausa en els seus escrits, i **Aristòtil** (any 322 aC) descriu, en la *Historia Animalium*, el cessament de la menstruació al voltant dels cinquanta anys. Amb ell, coincideix **Flavi Aeci d'Amida**, general romà del segle VI, qui afegeix l'absència de la regla no abans dels trenta-cinc anys. **Aèti d'Amidia** (metge de **Justinia**) i **Pau d'Egina**, en l'època

Dona menopàusica a l'antiguitat.

La causa n'és l'esgotament de la secreció hormonal dels ovaris.

No es generalitza fins al s. XX, quan l'esperança de vida supera els 50 anys.

bizantina, afirmaven la desaparició de la regla als quaranta anys.

A l'edat mitjana, les descripcions sobre la menopausa van ser escasses i esporàdiques. Les societats feudals tenien un concepte desfavorable de la dona menopàusica. Per exemple, la indemnització per mort d'una dona embarassada podia arribar a ser igual o major que la de la mort d'un soldat, però si aquesta dona era menopàusica, la indemnització era menor, fins i tot, nul·la. El concepte de menopausa va arribar a ser relacionat amb el que és malèfic, dolent.

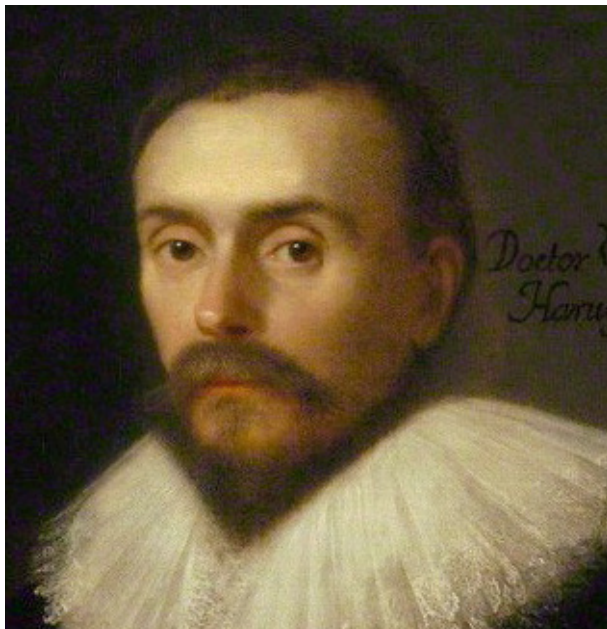
A partir del segle XIV la dona postmenopàusica va a passar a ser considerada la imatge del marcit i la decrepitud. La poesia francesa va ser despietada en la descripció dels canvis corporals de la dona, sobretot amb els òrgans relacionats amb la procreació. Així ho va fer **Jean Le Fevre**, en el seu retrat de *La bella d'antany* i al segle XV **Deschamps**, en el *Lament d'una vella sobre assumptes de la joventut*. El 1460, **François Villon** va realitzar una comparació punyent entre la bella Heumiere "d'una altra època" i la menopàusica "d'avui".

Per tot això existeix una primera fase històrica totalment empírica on els estudis de la menopausa són essencialment cronològics i basats en la durada i ritme de la menstruació. La menopausa suposava en la dona un estat indesitjable, de rebuig, fins i tot objecte d'escarni.

Les autòpsies i l'aparició de les primeres intervencions quirúrgiques comencen a descobrir-nos la importància dels ovaris, encara denominats "*testis femenins*" (testicles femenins) i posteriorment batejats com a *ovarís* per **Willem Langly**. Més tard, **William Harvey**, professor d'Anatomia i Cirúrgia de Londres proclama que tot ésser viu procedeix d'un ou preformat (*Exercitationes generationibus animalium*, 1651). S'imposaven els estudis dels ovaris, dels quals ben poc es coneixia.

El 1729 **John Freind** va descriure que el

William Harvey (1578-1657).

Els símptomes de la menopausa afecten la reproducció, la conducta sexual, els genitals, la pell, els ossos i els músculs, el sistema cardiovascular i l'emotivitat, principalment.

cessament de la menstruació es duu a terme al voltant dels quaranta-nou anys. El 1779 l'anglès **John F. Fotherhill**, suggereix que el retir de la menstruació podria ser d'origen iatrogènic (produït per una intoxicació). El 1816 i 1821, *De Gardanne*, identifica per primera vegada i d forma científica el terme *menopausa*, d'acord amb una revisió històrica realitzada per **Wilbusch** (1816) a França que anomenava *ménespausie*; cinc anys després se li canvia el nom per *ménopause* (pausa o interrupció de la menstruació), moment del cessament menstrual.

J. Leake, en 1777, descriu la causa de la menopausa com una esclerosi o atròfia dels vasos sanguinis que impediè el pas de la sang (de la menstruació). Altres (**Colombat de L'isere, Charasse, Broner** o **Tilt**) entenien la causa de la menopausa en trastorns emotius o problemes psíquics més o menys profunds. No podem oblidar que en estes èpoques la menopausa era considerada un procés perturbador provocat per l'absència de la regla que impedia a l'organisme alliberar-se de productes malignes o tòxics, cosa que originava una autointoxicació.

Però, fins que no es comença a estudiar la menopausa com un problema de característiques hormonals, no estem en condicions de comprendre amb rigor científic les alteracions

que es produeixen en la dona per la falta de menstruació. **Georg Prochaske** (1749-1820) parla del mecanisme neurohormonal (secreció d'hormones) de la funció gonadal (ovaris), i **Josef von Halban** (1870-1937) va demostrar experimentalment que la menstruació estava governada per la via neurohormonal.

Esment especial mereix el metge **I. J. Tilt** (1875), qui relaciona la menopausa amb la neuroendocrinia (secreció de les hormones per estimulació nerviosa). Tilt, realitzant una recerca de camp en els ravals de Boston (USA) sobre l'alcoholisme en les dones, li va cridar l'atenció que la majoria de casos d'alcoholisme es produïa en dones amb absència de regla i simptomatologia menopàusica (emocional i afectiva) que utilitzaven les begudes alcohòliques com a remei dels seus mals. Les seves hipòtesis que relacionaven l'absència d'hormones ovàriques amb l'absència de la regla i símptomes menopàusics van ser preses amb burla i menyspreu per part dels col·legues. Tilt, trastornat va acabar els seus dies en un centre psiquiàtric.

Arribats en aquest punt ens trobem en condicions d'afirmar que la menopausa té lloc al voltant dels cinquanta anys amb l'aparició, de forma brusca, d'uns signes i símptomes que afecten sensiblement la qualitat de vida de la dona. Aquests símptomes afecten un conjunt d'òrgans com ara la reproducció, la conducta sexual, els genitals, la pell, els ossos i músculs, el sistema cardiovascular i l'emotivitat, principalment. L'origen d'aquesta situació no es altre que l'esgotament de la secreció hormonal del ovaris.

Un cop d'ull a les dades epidemiològiques a Espanya mostra que el 2015 l'esperança de vida de la dona era de 86 anys. Si considerem que l'any 1930 l'expectativa de vida de la dona era de 51 anys, podem afirmar que la menopausa no es generalitza fins a principis del segle XX i que en l'actualitat la menopausa ve a ocupar més d'una tercera part de la vida de la dona. No són pocs el països en vies desenvolupament que fa pocs anys les dones van sobrepassar l'edat de la menopausa pel que fa a l'expectativa de vida, i és que a les primeries del segle XX encara es trobaven lluny d'arribar a aquesta etapa de la vida.

En conclusió, actualment ens trobem en una situació on la menopausa, en els països occidentals, apareix als cinquanta anys i que això suposa un període de més de trenta anys amb falta de regla en les dones amb una esperança de vida de 86 anys. Un període de temps durant el qual, un conjunt d'alteracions, de forma més o menys acusada, afectarà a la qualitat de vida de la dona.

Aquest període de temps, ¿exigeix una estratègia encaminada a la prevenció i/o tractament dels estats indesitjables causats per la menopausa o més aviat ens trobem en una etapa *natural* de la vida de la dona consegüent de l'augment dels anys de vida, que cadascuna ha de *suportar*? La polèmica està servida, però aquesta és una altra història.

